

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Шао Чжигона за темою «Відбір баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням педагогічних та морфологічних критеріїв», подану до разової спеціалізованої вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 – Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. Спортивний відбір є невід'ємною частиною системи багаторічного удосконалення в спорті, від ефективності його проведення на всіх етапах багаторічної підготовки значною мірою залежить досягнення кінцевої мети тренувального процесу. В умовах подальшого збільшення вимог до підготовленості гравців у сучасному баскетболі пошук талановитих спортсменів набуває особливої значущості. Враховуючи вплив значної частини чинників на змагальний результат баскетболістів у цьому віку кожному тренеру, що працює з таким контингентом важливо мати реальні модельні показники підготовленості та фізичного розвитку, які можна застосовувати з метою визначення подальшої перспективи гравців у спорті вищих досягнень.

Питання спортивного відбору розглядалися в ґрунтовних працях спортивних фахівців у поєднанні з іншими проблемами сучасного спорту (Бабушкин В.З., 1991; Волков Л.В., 2002; Максименко І.Г., 2010; Платонов В.М., 2013, 2015; Balyi I, Way R, Higgs C., 2013; Ніколаєнко В.В., 2014; Мітова О.О., 2022 та ін.), або були предметом цілеспрямованих досліджень (Николич А, Параносич В., 1984; Чуча Ю.І., 1996; Короткова Т.П., 2004; Abbott A, Collins D., 2004; Павлова Т.В., 2011; Шинкарук О.А., 2011; Олешко В.Г., 2013; Безмилов М., 2017, 2019 Arede J, Freitas T, Johnson D, Fernandes J, Williams S, Moran J, Leite N., 2022 та ін.). Проте, здебільшого вони стосувалися початкового відбору і лише в загальному аспекті – відбору на етапі спеціалізованої базової підготовки. Цілком імовірно, що розробка комплексного механізму відбору та визначення основних критеріїв спортивної обдарованості баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки дасть змогу формувати завдання та цілеспрямовано управляти тренувальним процесом юних баскетболістів на цьому та попередніх етапах багаторічного удосконалення, що в майбутньому призведе до підвищення ефективності виступів збірних команд України на міжнародній арені.

Тому, тема дисертаційного дослідження Шао Чжигона «Відбір баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням педагогічних та морфологічних критеріїв» є актуальною відносно сучасних запитів теорії та практики баскетболу.

Оцінка рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертація Шао Чжигона є завершеною самостійною науковою роботою, що виконана на

сучасному науково-методичному рівні містить раніше не захищені наукові положення та теоретичні узагальнення, має важливе наукове, теоретичне значення для теорії та практики баскетболу, зокрема, формування механізму спортивного відбору гравців для переходу на наступні етапи спортивного тренування, а також для відбору кандидатів у збірні кадетські команди країни.

Дисертаційне дослідження виконано в межах тем: 2.20 «Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0116U001628) Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2016–2020 рр. та 2.2. «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ держреєстрації 0121U108185) Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 6 наукових працях, у т.ч.: основні наукові результати опубліковано в 3 наукових працях, у 3 публікаціях надані матеріали, що додатково розкривають результати дослідження.

У публікаціях, що виконані у співавторстві здобувачу належить проведення дослідження, систематизація матеріалу, опрацювання результатів досліджень і формулювання висновків.

Новизна представлених експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Здійснений науковий пошук за темою дисертаційного дослідження дозволив здобувачеві уперше:

- систематизувати та верифікувати критерії та окремі показники, а також визначити їх пріоритетну значущість з метою відбору та орієнтації баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки;
- з метою спортивного відбору запропонувати комплекс суб'єктивних критеріїв оцінювання ігрових здібностей баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки та визначити їх вклад у процес відбору спортсменів;
- розробити модельні характеристики та шкали оцінювання для визначення рівня підготовленості та перспективності баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки;
- визначити структурні взаємозв'язки між ефективністю змагальної діяльності гравців, що перебувають на етапі спеціалізованої базової підготовки з результатами педагогічного тестування, проявом специфічних ігрових здібностей і морфофункціонального дослідження;
- розробити комплексний механізм для визначення перспективності баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, що включає підсумкові формули з урахуванням ігрового амплуа спортсменів, шкали оцінювання, «вагові коефіцієнти» значущості різних факторів підготовленості та їх окремих показників для відбору баскетболістів;
- проаналізувати вплив «ефекту віку» (RAE) на прояв різних фізичних та техніко-тактичних показників, у баскетболістів 14–16 років;

– провести факторний аналіз структури техніко-тактичної підготовленості баскетболістів 14–16-річного віку;

Автором розширено дані щодо особливостей побудови етапу спеціалізованої базової підготовки в спортивних командних іграх, про структуру змагальної діяльності в ігрових командних видах спорту, доповнено та уточнено дані щодо провідних компонентів в структурі змагальної діяльності баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки; визначені основні проблеми що виникають під час «перехідного» етапу багаторічної спортивної кар'єри.

Результати дослідження дозволили здобувачеві доповнити знання з питань підготовки баскетболістів на різних етапах багаторічного вдосконалення, відбору та орієнтації, моделювання та прогнозування, технологій контролю та оцінювання рівня підготовленості й ефективності змагальної діяльності в баскетболі.

Виходячи з цього можна зазначити, що представлена робота містить новінаукові дані важливі для практики баскетболу сьогодення та майбутнього.

Наукова обґрунтованість досліджень. Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають поставленим меті та завданням відносно об'єкту та предмету дослідження.

Достовірність результатів дослідження обумовлена:

- проведенням три етапного дослідження, що дозволило у логічній послідовності вирішити поставлені завдання упродовж 2019-2022 р.р.;
- достатнім науковим рівнем дослідження з використанням адекватних проблем наукового пошуку методів дослідження, а саме:
 - теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел;
 - анкетування;
 - метод експертних оцінок;
 - педагогічне спостереження;
 - педагогічне тестування;
 - аналіз змагальної діяльності;
 - морфо-функціональні методи дослідження;
 - методи математичної статистики;
- залученням до дослідження достатньої кількості юних баскетболістів (n=52) і спеціалістів з баскетболу (n=24);
- логічно обґрунтованою гіпотезою дослідження.

Рівень поставленого наукового завдання. У дисертації відповідно до гіпотези дослідження коректно та послідовно визначено мету та завдання дослідження.

Мета дослідження полягала в обґрунтуванні комплексного механізму відбору та визначенні критеріїв спортивної обдарованості баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням педагогічних і морфологічних чинників.

Досягнення мети дослідження було обумовлено вирішенням сучасних підходів до реалізації спортивного відбору баскетболістів на різних етапах багаторічного вдосконалення, систематизацією та обґрунтуванням інформативних критеріїв, визначенням їх пріоритетної значущості під час відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, обґрунтуванням комплексного механізму відбору та розробкою модельних характеристик баскетболістів за показниками, що характеризують спортивно-педагогічні та морфофункціональні складові підготовленості спортсменів; перевіркою ефективності механізму відбору та запропонованих критеріїв оцінювання рівня підготовленості баскетболістів під час відбору на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Об'єктом проведеного дослідження був відбір і орієнтація баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки.

У межах об'єкту дослідження педагогічні та морфологічні критерії відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки розглядалися як **предмет дослідження**.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Аналіз дисертаційної роботи дозволяє зазначити, що Шао Чжигон володіє методологією наукової діяльності, що передбачає теоретичний аналіз проблеми дослідження, розробку наукової гіпотези досліджень, підбір адекватних методів дослідження відповідно до наукової проблеми теоретичного чи експериментального наукового пошуку, аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики, вміння викладати науковий матеріал стисло та послідовно тощо. Всі ці та інші компетентності щодо проведення наукових досліджень продемонстровані здобувачем, що зумовлює характеризувати його як науковця, який відповідає науковому ступеню доктора філософії за спеціальністю 017Фізична культура і спорт.

Академічна доброчесність. При детальному аналізі структури та змісту дисертації, а також наукових публікацій за результатами дослідження ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Характеристика основних структурних елементів дисертаційної роботи.

В **анотації**, що викладена українською та англійською мовами подано наробки й зміст проведеного дослідження із зазначенням актуальності, характеристики сучасних підходів до проблеми відбору баскетболістів, методології проведеного дослідження, наукової новизни та практичного значення отриманих результатів, публікацій з теми дослідження.

У **вступі** дисертантом обґрунтовано актуальність наукового пошуку, зв'язок роботи з науковими планами та темами, подано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, здійснена характеристика методів дослідження, наукової новизни та практичного значення результатів дослідження, зазначено особистий внесок здобувача в спільні публікації, вказано кількість публікацій автора за темою дослідження та висвітлено відомості щодо апробації результатів дослідження, надано дані щодо загальної структури дисертації.

У першому розділі **«Проблеми відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки»** здійснено аналіз спортивного відбору та орієнтації спортсменів в баскетболі на сучасному етапі, зокрема, схарактеризовано його особливості на етапі спеціалізованої базової підготовки у системі багаторічного тренування.

У цьому розділі автором надано визначення основних дефініцій з теми дослідження; охарактеризовані етапи відбору в спорті та зокрема в спортивних іграх; описані особливості побудови навчально-тренувального процесу та інформативні критерії відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки етапи; надані характерні риси змагальної діяльності в баскетболі та її врахування під час відбору спортсменів на етапі спеціалізованої базової підготовки; з'ясовано вплив ігрової спеціалізація в баскетболі на визначення спортивної обдарованості баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Автором дисертаційної роботи акцентується увага на необхідності пошуку інформативних критеріїв оцінювання баскетболістів з метою відбору та прогнозування обдарованості юних виконавців та подальші успішні виступи у спорті вищих досягнень.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** подана інформація про методи та організацію дослідження.

Вибір методів дослідження здобувачем був обумовлений методологією пізнання з урахуванням мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження. У розділі описано організацію трьохетапного дослідження, на кожному з яких виконувалася логічно спланована програма наукового пошуку.

У третьому розділі **«Використання традиційних критеріїв для визначення спортивної обдарованості та відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки»** здійснено аналіз методичних аспектів використання традиційних критеріїв відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, зокрема, були представлені ключові критерії відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки відповідно до Навчальної програми з баскетболу (2019 р.); представлені думки експертів щодо значущості критеріїв для відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки.

У розділі представлено морфологічні дані (довжина і маса тіла, розмах рук, окружність грудної клітки, зріст з піднятими руками, вміст жиру в організмі (у %)), показники фізичної підготовленості (Yo-Yo test, човниковий біг 3x40 с; Sprint ¾ court, Line agility test, Reactive shuttle test, стрибок у довжину з місця, стрибок у висоту з місця, тест Octagon), техніко-тактичної підготовленості (відсоток реалізації штрафних кидків, кидків з різних дистанцій, модифікованого тесту M-100) баскетболістів різного ігрового амплуа на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Автором проведений порівняльний аналіз показників змагальної діяльності баскетболістами U 16 та гравців національних збірних (ігровий час, реалізація кидків і інших техніко-тактичних дій).

У цьому розділі окремо проаналізовано динаміку прояву різних сторін підготовленості баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки (за показниками довжини тіла, виконання тесту Yo-Yo, стрибка у довжину, ефективності змагальної діяльності); за допомогою кореляційного аналізу з'ясовано вплив рівня прояву загальних компонентів підготовленості на ефективність змагальної діяльності баскетболістів.

У четвертому розділі «**Обґрунтування комплексного підходу до відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних критеріїв підготовленості**» здобувачем виокремлено специфічні ігрові здібності та обґрунтовано необхідність їх врахування під час відбору баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки, у тому числі за результатами експертної оцінки фахівців з баскетболу; встановлено кореляційні взаємозв'язки між рівнем прояву специфічних ігрових здібностей баскетболістів та ключовими параметрами підготовленості і змагальної діяльності; визначено факторну структуру техніко-тактичної підготовленості, представлено механізм комплексного оцінювання можливостей баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням пріоритетного прояву ключових факторів підготовленості.

Розроблені формули інтегрального індексу перспективності баскетболістів, які були побудовані з урахуванням ігрового амплуа та пріоритетної значущості ключових компонентів підготовленості, дозволили автору зробити ключові висновки щодо доцільності їх застосування для визначення загального рейтингу гравців, адже баскетболісти, які отримували в результаті комплексного оцінювання найвищі бали у підсумку найчастіше потрапляли на наступний етап підготовки молодіжних збірних (U 18–U 20).

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» акцентована увага на загальні значущості проблеми, що розв'язувалася у даному науковому пошуку, наведено три групи даних отриманих шляхом експериментального дослідження, що дозволило виділити наукове положення трьох рівнів наукової новизни, а саме: ті, що підтверджують, доповнюють та отримані вперше.

Стиль та мова дисертації. Дисертаційна робота написана українською літературною мовою, лаконічно, методично грамотно, витримана стосовно стилістичних правил.

Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, варто зазначити ряд дискусійних положень та недоліків.

1. У другому розділі дисертаційної роботи в межах окремих методів дослідження є опис тестів та вимірів для оцінки фізичної підготовленості та морфо-функціонального стану, результати яких в основному змісті та додатках не висвітлюються, зокрема: стрибок угору з розбігу, піднімання тулуба із положення лежачі протягом 30 с, згинання і розгинання рук в упорі лежачі за 30 с, нахил тулуба вперед із вихідного положення сидячі, маса жирової тканини в тілі, тулубі та кінцівках (кг), маса без жирової тканини в тілі (кг), приблизна м'язова

маса в тулубі та кінцівках (кг), кількість води в тілі (кг), індекс маси тіла, та базальний рівень метаболізму (ккал).

Водночас проведений аналіз фізичного розвитку та підготовленості здійснювався за допомогою вимірювань і тестів, методика яких не висвітлена у роботі (розмах рук, окружність грудної клітки, зріст стоячи з піднятими руками, штрафні кидки, кидки з різних дистанцій, модифікований тест М-100), що певною мірою ускладнює можливість інтерпретації даних.

2. В дисертації застосовується метод експертних оцінок, що безумовно підвищує рівень інформативності проведеного дослідження. Однак, на наш погляд цей аспект можна було б посилити за рахунок надання додаткових відомостей про експертів, зокрема середній вік, професійний стаж, спортивні звання.
3. Автором в тексті дисертаційної роботи не коректно застосовується термін «вага тіла». Адже загальновідомо, що вага тіла (P) вимірюється в Ньютонах та визначається за формулою $P = mg$. В роботі ж надано дані маси тіла баскетболістів, що вимірюється в кілограмах.
4. Ілюстративний матеріал дисертації, на наш погляд, був би більш інформативним, якщо містив би підписи числових значень (рис. 3.2, 4.2, 4.3). Є зауваження й до оформлення таблиць, зокрема щодо назви тестів (табл. 3.4-3.9), відсутність посилання в тексті на табл. 4.12.
5. При аналізі індивідуальної динаміки прояву різних сторін підготовленості баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки зазначено від 6 до 8 етапів, проте в які терміни були здійснені вимірювання в дисертаційній роботі не зазначено, що унеможливує створення уявлення про часові рамки такого дослідження.
6. Поряд з використанням при аналізі статистичного матеріалу таких числових характеристик вибірок як середнє арифметичне та середнє квадратичне відхилення варто було б визначити коефіцієнт варіації, що характеризує однорідність вибірки.
7. Висновки до розділів дисертації мають бути більш лаконічними та містити дані, що характеризують проведену роботу відповідно до завдань розділу, виокремлювати те, що залишається не розкритим і вимагає подальшого вивчення.
8. В тексті дисертаційної роботи зустрічаються орфографічні, морфологічні та пунктуаційні помилки, а також стилістичні неузгодження, зокрема, на ст. 27, 33, 44, 61, 69, 76, 82, 97, 136, 180.

Зазначені зауваження та недоліки в переважній більшості носять дискусійний характер та не впливають на позитивний зміст дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Шао Чжигона «Відбір баскетболістів на етапі спеціалізованої базової підготовки з урахуванням педагогічних та морфологічних критеріїв» є самостійною завершеною науковою працею. Дисертація відповідає вимогам Наказу МОН України від 12.01.2017р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019р №759) та «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022р. №44, а її автор Шао Чжигон заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017- Фізична культура і спорт.

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту,

доцент, завідувач кафедри теорії і методики спорту

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Тетяна ВОЗНЮК

